

Izhaja v Trstu vsak
= petek popoldne =
Uredništvo in upravnništvo
ulica Boschetto št. 5. II. nad.
= Telefon št. 1570 =

Delavski List

Posamezna številka
= 6 vin. =
Inserati po dogovoru.
Naročnina za celo leto
4.20 K., pol leta 2.10 K.,
četrta leta 1.05 K. - Ino-
zemstvo več poštnina.

Glasilo slovenskih socialistov na Primorskem.

lizmu in šopirnemu klerikalizmu, je jela nastajati kmečka stranka.

Slovenska socialnodemokratska stranka stoji toraj pred dejstvom, da nima pred seboj ne velike industrije ne veletrgovine, ampak ima proti sebi veliko kmečko maso pod vodstvom duhovstva, sovražnega industriji in izobrazbi. Odrta je socijalni demokraciji dvojna pot: pot agitacije, učiti kmeta, kjer le more o pravem stališču kmeta proti veleposestvu, veleindustriji, veletrgovini in proti delavstvu. Učiti ga je, da imata kmet in delavec braniti iste interese proti istemu sovražniku, da imata končno eden in isti cilj, da je le pot v njega doseg nekoliko različna. Učiti ga je, da ima slovenski kmet ves interes, zdobiti veliko posestvo, izločiti posredovanje trgovine. Podučiti ga je, naj kmet prodaja svoje pridelke naravnost delavcu, izključivši trgovca posredovalca. Kazati mu je, da se cena živil dvigne le, če se delavcu posreči proti veliki industriji dvigniti svojo mezdno ter živila naravnost odjema pri kmetu producentu. In prvo skupno sredstvo v doseg skupnega cilja je boj za splošno volilno pravico, ker le po tej poti se iztisne moč še ostalega fevdalizma, duhovstva in velikega kapitala ter državna moč preide v roke zastopnika malega kmeta in delavca. Druga pot pa je organizacija kmeta. Delavcu je organizacija lahka v industrijalnih središčih in naravna je zveza potom strokovnih društev, n. pr. da se delavci, mizarski kovinski, težaki itd. družijo v eno veliko združbo v celi državi, da se bore proti izkoriščanju po dotični veliki obrti. Poleg tega pa je strokovno društvo naravno središče za izobrazbo delavstva, za čitanje, za predavanja in za sestanke. Kakor je strokovna organizacija lahka za delavca, tako je težko mogoča za kmeta, in kakor je naravna za delavce strokovna organizacija, tako naravna je za kmeta in malega obrtnika združna organizacija. Delavstvo tvori predvsem veliko združbo ljudi, da se revolucionarno upre premoči velikega kapitala. Delavstvo nima lastnega orodja in akumulativnega kapitala, nasprotno pa sta kmet in obrtnik razkropljena ter imata svoje orodje in svoj, četudi mali akumulacijski kapital. *Delavstvu je torej družiti v prvi vrsti osebe, kmetu in malemu posestniku orodje in ročno delo. Zato delavstvo sili po strokovni organizaciji, kmet in obrtnik pa po združni organizaciji.* Delavstvo zato stremi po splošni izobrazbi, mali kmet in obrtnik po strokovni izobrazbi. Prva se da pospeševati po knjižnicah, predavanjih itd. strokovnih or-

ganizacij, druga pa v šolah in delavnicah združne organizacije.

Torej malega kmeta in malega obrtnika ter delavstvo veže skupni konečni cilj, družji ista politična bojna pot, le ekonomska organizacija jih navidezno loči.

Konečno, demokratična stranka mora toraj imeti z delavsko demokratično en program, eno taktiko, le temelj ekonomske organizacije prve leži v za-

družništvu, druge v strokovnih društvi; vez skupne organizacije pa je v konsumnih društvi delavstva.

V tem je dano delavski socialdemokratski stranki podlaga glede združništva in gledé sloge in zjedinenja s kmečko demokratično stranko. S tem pa je tudi pojasnjeno dosedanje stališče del. soc. dem. stranke: bila je pasivna glede združništva, dokler ni iskala dotike s kmetom in obrtnikom, je aktivna ko jo išče in najde.

Načrt zavarovanja za starost in onemoglost in delavstvo.

Shod v Delavskem domu dne 29. nov. 1908.

Pretečeno nedeljo se je vršil v Delavskem domu, na poziv političnega odbora jugoslovanske soc. dem. stranke v Trstu, velik shod, na katerem se je razpravljalo o načrtu zavarovanja za starost in onemoglost. Velika dvorana v II. nad. je bila tudi takrat polna slovenskega delavstva. Nemško, češko in poljsko delavstvo je na raznih shodih že povedalo nasprotnikom delavskega zavarovanja, da ne bo trpelo, ako bi se hotelo preprečiti, da bi se načrt, ki ga je predložila vlada, nekoliko popravil in odobrili. Treba je bilo, da pove to tudi slovensko razredno zavedno delavstvo in da tudi ono pokaže svojim sovražnikom, da je vedno in v vsakem trenutku pripravljeno nastopiti v bran svojih pravic.

Shod je otvoril sodr. *Regent*, ki je bil tudi izvoljen za predsednika shodu. — V kratkih besedah je raztolmačil pomen tega shoda ter se zahvalil navzočim, ki so se kljub agitaciji, ki so jo delali narodnjaki proti temu shodu, udeležili v tako velikem številu.

Nato poroča o dnevnem redu
sodr. **Fran Milost.**

«Načrt starostnega in invaliditetnega zavarovanja, ki ga je vlada že objavila in o katerem se bo v kratkem razpravljalo v državnem zboru, je sad dolgotrajne delavske agitacije in vseh splošne volilne pravice.

Kandidatje vseh meščanskih strank, so sicer na shodih in v časopisju vedno povdarjali potrebo starostnega in invaliditetnega zavarovanja. Tudi so obljubavali, da bodo delali v to svrhu. Toda treba je bilo, da je delavstvo poslalo v državni zbor veliko število svojih zastopnikov, ki so, zavedajočji se svojih dolžnosti in moči organiziranega delavstva, prisilili vlado, da je predložila rečeni načrt». (Tukaj je sodr. Milost

potem se mora tudi delo in delavca oprostiti verig, ki ju danes oklepajo. Kaže na gorostasno izkoriščanje dela ter navaja za vzgled statistiko Nemčije, kjer se ima na leto pridelka za 25 milijard mark. Od tega pripada le 18 milijard onim, ki so pridelke izdelali in celih 7 milijard pripade onim, ki so živeli brez dela. 80% celega prebivalstva dela, le 15% prebivalstva je takozvani srednji stan in 5% živi brez vsakega dela. 80% delavstva se toraj trudi, da kopiči bogostvo 5%, ki živi brez vsakega dela. Po statistiki kaže, kako le veletrgovina draži pridelke za 50% s tem, da pridelkov in izdelkov ne privajajo naravnost konsumentom. Ogorčeno kliče, da je duša današnjega gospodarstva ne zadovoljevanje ljudskih potreb, marveč le profit vladujoče manjšine.

Zato končno izvede: ozdravljenje družabnega telesa more priti le od osvoboditve dela, ki služi človeški potrebi.

V petem oddelku kliče na skupen socijalni boj, na skupno stremenje, da se delu izvojuje spoštovanje in delu prizna pravo vrednost. Za to treba postaviti v polno veljavo tehnično vedo, in tehnik mora določiti vrednost dela. Kajti, kakor je fizika veda, ki nas uči, kako se izpreminjajo in menjajo prirodne sile, tako tehnika ni nič drugega nego znanje, da se te prirodne sile zajemajo ter preminjajo za človeške potrebe. Kakor zna fizika meriti prirodne sile, tako zna tehnika povedati pravo vred-

pojasnil glavnejše točke vladnega zavarovalnega načrta o katerem priobčimo v kratkem daljšo razpravo in natančne podatke. (Op. ur.)

Iz tega načrta je razvidno — nadaljuje, — da je vlada le v malem ugodila zahtevi delavstva. Socialna demokracija ima že v svojem programu zahtevo, da se mora delavsko zavarovanje korenito preustroiti; uvesti da se mora splošno zavarovanje za starost in onemoglost; popolniti da se mora z zavarovanjem vdov in sirot itd. Vsega tega bi zaman iskali v vladnem načrtu. Konstatirati je treba pač z veseljem, da se hoče potom tega načrta raztegniti zavarovanje na poljedelske delavce, na drvarje, na male posestnike in obrtnike. Ne moremo pa odobravati zakaj so od teh dobrot izključeni vsi pomorski delavci, ki tvorijo veliko število za lastno življenje in zdravje v večni nevarnosti delajočega delavstva. Tudi nas boli srce, ako še posebej pomislimo, da je večina pomorskega delavstva, slovanskega. Zato pozivljamo slovanske poslance da odstranijo to kričečo krivico, ki jo vsebuje vladni načrt. Tudi je smešno, da se hoče izključiti iz zavarovanja one delavce, ki zaslužijo slučajno 200 kron na mesec. Vlada je rekla, da hoče s tem narediti uslugo zdravnikom. To je naravnost smešno. 200 kron mesečnih. To je vendar plača ki zadostuje samo vsakdanjim potrebščinam. Dotičnik s tako plačo, bo v slučaju bolezn ostal zdravniku prav gotovo dolžan. Sicer je pa nemogoče, da se delavci, ki so danes že zavarovani, odrečejo nadaljnemu in boljšemu zavarovanju. Na to moramo vlado že danes opozoriti. Ampak načrt zavarovanja ima tudi svoje dobre strani, ker posega tudi v sedanje bolniško zavarovanje.

nost dela človeškega. Moramo torej tehničnim potom določiti človeške potrebe, po tehniki moremo določiti človeško mogoče delo in po tehniki moramo znati izračunati, koliko vrednosti nam človeško delo iz prirode dvigne in dovede. Sklepa, da se bode po tej socijalni tehniki dalo priti do pravice.

V šestem in zadnjem svojem delu končno poudarja, da za človeštvo ni druge rešitve ni drugega zdravljenja, nego ono po delu. Zdravljenje nadzirati in voditi mora ljudstvo samo s tem, da se zaveda svoje moči in svojega pomena kot delavce. Ako se bode človeštvo zavedalo vrednosti dela, potem pade tudi zastareli sistem rimskih zakonov in ideja vsega zakonodajstva bode: *vsak proizvod človeškega dela bodi pod varstvom vseh.*

Konča z lepimi besedami:

Delo vstvarja objektivna dobra, vrednosti. Delo vstvarja idealna dobra: resnično, dobro in lepo. Delo vstvarja življenje.

Zakoni socijalnega dela so zakoni socijalnega življenja.

Delavno pravo socijalno življenje silno pospeši in preustroji, delavno pravo bo naj-mogočnejše pomagalo vzgajati ljudstvo k sreči.

Opozorjamo slovensko občinstvo na našega pač edinega socijologa, ki nam je v kratkem času dal že dva lepa prinosna k rešitvi delavskega vprašanja.

Dr. H. Tuma.

Tržaški Slovenci.

V nedeljo, dne 6. decembra t. l. ob 10. uri in pol dopoldne se bo vršil v veliki dvorani «NARODNEGA DOMA» (Trg Caserma)

== velik manifestacijski ==

SHOD

== za slovensko vseučilišče. ==

Ker je stvar zelo važna, želimo, da se naši sodruzi iz mesta in okolice udeležijo tega shoda v čim večem številu.

Sklicatelji
v imenu tržaških akademikov.

Zadruga, socijalna demokracija in agrarna stanka.

(Dalje in konec).

Nevspehi, ki so se morali pokazati pri konsumnih društvi, pri proizvajalnih in prodajalnih zadrugah med kmeti, pa so temu kmalu jeli jemati zaupanje na zadruge in to tembolj, ker je med tem politični vpliv duhovščine na kmeta postal toliko močnejši. Duhovstvo je to svojo moč pridno in lokavo izkoristilo, kovalo železo, dokler je bil čas, ter se kot voditelj kmečke mase, znalo tesnejše združiti s fevdalci in opreti se z njimi vred na vlado. Tako je danes duhovstvo vladajoča stranka v Avstriji. Na Slovenskem je duhovstvo precej strlo moč liberalizma. Napredništvo je danes le goljufivo ime, s katerim se hoče zalepljati vse pege in madeže liberalne stranke. Le pri manjšem številu kmetov, ki stremè po izobrazbi in napredku, kot protitok proti lažnjivemu libera-

Ozdravitev družabnega življenja po prirodoslovju

(Die Gesundung des sozialen Lebens durch die angewandte Naturwissenschaft) je naslov knjizice št. 185/86 zbirke «Družabni napredek (Sozialer Fortschritt)», ki izhaja že nekoliko let v svrhu izobrazbe širših slojev. Knjizico je spisal naš rojak dr. Ivan Žmave, uradnik vseučiliščne knjižnice v Pragi. On je pred par leti izdal enako razpravo pod imenom: Osnutki splošne delavske teorije (Elemente einer allgemeinen Arbeitslehre). Dr. Ivan Žmave se priznava očitno za pripadnika naturalistične struje, katere duševni voditelj na Nemškem je Viljem Ostwald. Pisatelj v predlogu priznava, da ni mogoče, ali le težko razviti v manjšem delcu novo delavno teorijo, zato hoče podati le glavne migljaje, da bi vspodbudil k premišljanju. Dr. Ivan Žmave se je lotil s stališča naturalistične vede danes po vsem svetu najaktualnejšega vprašanja, t. j. rešitve delavnega vprašanja posebno s pravne in pedagoške strani.

Razprava je deljena na šest delov. V prvem delu pisatelj na kratko kaže na socijalno življenje sedanosti, ki se je razvilo na podlagi starega prava v stari državi. Slika to socijalno življenje kot bolno in sklepa iz tega, da dosedanja uprava in pravica ni sposobna vzdržati zdravega družabnega življenja. Pravi: vsa pravica, ki jo imamo, nam prihaja od rimskega prava,

katero se je premaganim narodom vsililo, ki se je nabralo v knjigah šele takrat, ko je že rimska država bila izprijena do jedra in zvela, da pogine. Današnja država žrtvuje ogromne svote davkov in moči, da se to preperelo pravo prepisuje od roda do roda in vzdržuje po ozkosrčni birokraciji.

V drugem oddelku kaže na svetost dela. Spominja se največjih pisateljev 20. stoletja, Zola, Ibsena in Tolstoja, kateri vsi so slavili dela, proroki dela. Kot temeljno načelo postavlja dr. Ivan Žmave rek: „Edina mera resnice je dejanje in delo“ in «Družabni red ni nič drugega nego svet smotrenega dela, ki služi človeškim potrebam». Z največjim nemškim pesnikom zakliče: «Wer immer strebend sich bemüht, den können wir erlösen», «le tega čaka rešitev in zmaga, kdor stremi naprej in dela».

V tretjem oddelku sklepa: ako je delo najsvetejša prikazen človeštva, torej je tudi dolžnost države, da vsakega vzgaja za delo. Trdi: brez smotrenega dela ni ne gospodarstva ne blaga, brez smotrenega dela pa tudi ni zdravja in človeške moči. Vsa šola mora biti le delo le v delu je šola. Sklicuje se na nemškega učenjaka, zdravnika Mayerja, ki je leta 1840 znanstveno prišel do zaključka, da se človeška kri brez dela pridri, da je delo v razmerju krvne toplote in krvnega sestava.

V četrtem oddelku pisatelj sklepa dalje: ako je delo sveto in ako je k delu vzgajati vsakega človeka in vse človeštvo,

Tako določa n. pr. da se doba bolniške podpore podaljša od 20 tednov, kakor je bila dosedaj, na eno leto. Tudi določa, da se bolniško podporo zviša od 60 na 90% plače. Kadar bo delavec bolan, bo imel mesto 60 vin. kakor do sedaj, od vsake krone plače 90 vin. na dan. Dobro je tudi da se porodnicam zviša podpora za prve štiri tedne po porodu za 150% ter da bodo imele pravico do podpore že 4 tedne pred porodom.

Tudi so nekatere določbe tega načrta za delavstvo zelo neugodne. Na eni strani nam vlada popolnoma resno pripoveduje, da se ne bo vmešavala v avtonomijo bolniških blagajn, na drugi strani pa vidimo, da določa načrt nekake okrajne oblasti, ki jih imenuje vlada. Klerikalci bi radi imeli pod svojo komando vse take le zavode, zato pa skušajo na vse mogoče načine uničiti avtonomijo naših bolniških blagajn. Ako se klerikalnem posreči ta načrt kajti ne smemo pozabiti, da je imel pri tem načrtu vmes svoje prste tudi gospod Gessmann — se poveča nadzorovalno pravo oblasti in zanetilo bi se na ta način boje med upravo in nadzorstvom. Tudi se hoče v dosedanje delavske zavarovalnice upeljati proporcionalni volilni zistem. Za deželne zbornice niti splošne volilne pravice, za državni zbor in vse drugo ne proporcionalnega volilnega sistema, pač pa za delavske zavarovalnice. Mi smo za proporcionalni volilni zistem, toda vpelje naj se ga prej v državne in in deželne zbornice in občinske svete. Hoče se namreč narediti nasilstvo nad razredno zavednim delavstvom in pripomoči do zastopstva krumirjem, da bi tudi tam, v delavskih zavodih delali za delodajalce.

V zavarovanju proti nezgodam ne določa načrt nobenega napredka. Nasprotno, rente bodo še nižje, ker se ne bo več računalo na podlagi resničnega zaslužka, marveč po mezdnih razredih. In ako bo poškodba delavca mala, dobi dotičnik enkratno odpravnino. Popolnoma pohabljenim se pa položaj nekoliko zboljša. Deficit zavoda proti nezgodam, ki znaša 70 milijonov, ostane nepokrit, vlada je pa seveda obljubila, da v bodoče ne bo več deficita. Seveda, tudi to hoče ukreniti vlada na račun delavstva. Dobo zdravljena poškodovanih na delu se hoče, na račun bolniških blagajn povišati od 4 na 13 tednov. Dosedaj je bolniška blagajna plačala od delavca, ki se je poškodoval na delu, 4 tedne polovico podpore bolnišnici, polovico podpore pa družini. Po štirih tednih je pa dala družini celo podporo. Tako je dobila, ako je bil kedo 210 dni bolan

bolnišnica za 28 dni	K 67'20
družina „ 182 „	„ 411'60
Skupaj	K 478'80

Po vladnem načrtu bi se pa stvar spremenila in sicer bi plačavala bolniška blagajna bolnišnici vse troške za vseh 210 dni kar znaša K 594'— Družini za 210 dni polovico navadne podpore „ 220'—

Skupaj K 724'—

Tako bo dobila bolnišnica 245'20 K več od bolniške blagajne in družina bolnika 191'60 K manj. Iz tega bi bilo razvidno, da se hoče delavstvu indirektno škodovati.

Največjega pomena je zavarovanje za starost in onemoglost. Toda tudi tu so nekatere določbe, katere bo treba odstraniti. Težko bo dobil kdo najvišjo rento t. j. 558 K na leto. Tako bi moral 40 let vsak teden zaslužiti čez 36 K. Ampak kakor bodo rente male, vendar smo prisilili vlado, da je priznala princip starostnega in invaliditetnega zavarovanja. To kar bomo dobivali ne bo več miloščina temveč pravica, katero bomo lahko zahtevali. In odkrito lahko rečemo, da bi bil zavarovalni načrt za 100 krat boljši, da so imeli mesto klerikalci svoje prste vmes socialni demokratije. Za vsacega zavarovanega bo vlada prispevala 90 kron na leto. One, ki imajo 2400 kron plače, je vlada izključila iz zavarovanja in se jim noče dati tistih 90 kron na leto. Samostojni mali obrtniki in mali posestniki bodo morali doživeti matuzalemovo starost, ako bodo hoteli dobiti od 148 do 246 K na leto. Tako rešujejo narodnjakarji in klerikalci kmeta in obrtnika. Mi soc. dem. smo vedno zahtevali da imej pravico do zavarovanja tudi kmet in obrtnik. Toda neumno je, ako se hoče spraviti kmeta, obrtnika in delavca v en sam lonec. Razmere teh stanov se razlikujejo.

Samostojne zavarovance se je hotelo na ta način oropati samodoločbe v zavarovalni upravi.

Tudi delavci morajo sami upravljati lastno zavarovanje. Brez merodajnega vpliva delavcev v zavarovalnicah ne bodo mogle

tudi iste dobro funkcionirati. Tu ne odločuje vsebina zakona temveč kako se ga tolmači in kako se uporablja denar.

Mož, ki ima zaupanje med delavstvom, bo z najslabjšo postavbo delal v korist delavstvu. Z najboljšo postavbo bo pa delavski nasprotnik delavstvu škodoval.

Že danes vidimo razloček pri zavarovalnicah proti nezgodam. Če pogledamo v bolniške zavarovalnice, ki so v krščansko socialnih oziroma v narodnjaških rokah, ki nočejo zvišati podpore na noben način. Večkrat mora delavec letati od Poncija do Pilata, da dobi svoje pravice. Interesi delavstva slone na tem, da dobe delavci upravo starostnega zavarovanja v svoje roke. In vendar se hoče to upravljati popolnoma brez delavcev!

Načrt določa v zastopstvo: $\frac{1}{4}$ delavcev, $\frac{2}{4}$ podjetnikov, $\frac{1}{4}$ jih pa imenuje vlada sama.

Tako hoče urediti vlada te nove zavarovalnice. Pravi da ima pravico tako urediti, ker prispeva samo s 90 kronami na leto za vsakega zavarovanca. Od kod pa dobi vlada ta denar? Za leto 1908 je rabila vlada 1 milijard 161.6 milijonov kron dohodkov. Dobila jih je in sicer: 314.7 milijonov direktnih in 644.4 indirektnih davkov. Toda med direktnimi davki je všteti tudi hišni davek ki znaša 91.3 milijone, katerega pa nalože navadno hišni gospodarji najemnikom, ki so po večini delavci. Tu imamo tedaj 19.22% direktnih in 63.33% indirektnih davkov. Indirektna davka pa plačujejo po večini samo delavstvo. In ako ima vlada pogum potrositi 359.9 milijonov (v letu 1908) za vojaštvo, ako od delavskega denarja potrosi vlada 385.2 milijone za državne dolge; ako potrosi vlada 11.5 milijonov za civilno listo, potem ima delavstvo, ki polni vladne blagajne, pravico zahtevati od vlade, da prihrani nekoliko milijonov tudi za delavstvo samo. In ker je ta denar ves sad krvavih žuljev delavstva ima to tudi pravico si ga samo upravljati. Kar je tedaj od novega zavarovalnega zakona dobrega, naj se ohrani, kar je slabega pa odstrani.

Naša naloga in naloga naših poslancev bo, da se pri razpravi o tem zavarovalnem načrtu rente zvišajo in da se da delavstvu potreben vpliv pri upravi. Ne bodemo trpeli, da bi bilo tako važno delo socialne pravičnosti zastrupljeno z delavstvu sovražnimi tendencami.

To je naša dolžnost. In zaradi tega moramo biti vedno in vsakem trenutku pripravljene da odbijemo napad sovražnika.

Koučno predlaga govornik sledečo resolucijo:

«Slovenski delavci zbrani na javnem shodu v Delavskem domu v Trstu dne 29. nov. 1908 *poročajo* nov zakonski načrt o reformi in popolnitvi delavskega zavarovanja kot pridobitev večletnega delavskega boja.

Da se je razširilo bolniško zavarovanje na poljske delavce in samostojne obrtnike, smo se približali rešitvi enemu izmed najvažnejših naših vprašanj.

Starostno zavarovanje v obliki vladnega načrta smatrajo za *nezadostno* in se ga bo moralo v parlamentu temeljito zboljšati.

Odobravajo, da obsega načrt tudi starostno zavarovanje malih obrtnikov in malih posestnikov, katerih življenske razmere niso mnogo boljše od delavskih.

Obsojajo najstrožje zmešan organizacijo uprave, ki določa skupno upravo starostnega zavarovanja delavstva in samostojnih slojev, ker je tak zistem obem delom zavarovancev nevaren.

Protestirajo najenergičneje, da se hoče delavstvo skoraj izključiti iz uprave starostnega zavarovanja, ter da se ga hoče oropati avtonomije bolniških blagajn, potom katere se je že dokazalo, da je edino mogoče voditi pošteno administracijo. Na tak način bi se poslabšalo svobodno administracijo. Škodovalo bi se pa ne samo delavstvu ampak celemu organizmu. Ovirano bi bilo regularno delo bolniških blagajn in njih vrednost za delavstvo bi se zmanjšala.

Slovensko delavstvo pričakuje od parlamenta in od socialističnih poslancev, da se s vso silo zavzamejo, da postane načrt kmalu zakon v smislu delavskih zahtev ter da se z vso energijo zavzamejo za merodajno zastopstvo delavstva v teh zavarovalnih zavodih».

Ta resolucija je bila enoglasno sprejeta ter poslana na kompetentno mesto.

Ko je še spregovoril par besed sochr. Regent o zadnjih dogodkih na Dunaju in v Trstu zaključil ta lep shod s primernim govorom na delavstvo, ki je potem še dalje od delavskega doma med seboj komentiralo vladni načrt in klerikalne nakane.

Dopolnilne volitve v predstojništvo delavske zavarov. proti nezgodam

Delavci!

Dne 16. decembra 1908. se bodo vršile dopolnilne volitve v predstojništvo delavske zavarovalnice proti nezgodam.

Meščansko zakonodajstvo je dovolilo delavstvu do danes samo manjšino zastopstva v tem pomožnem zavodu, ki ima nalogo vsaj deloma olajšati boli in bedo delavcev v najtežavnejših momentih življenja.

Na tisoče je delavcev, ki se morajo vsako leto kot žrtve dela zateči v ta zavod, da dosežejo to, kar jim gre po pravici. Mnogo je še delavcev, ki ignorirajo lastne pravice; zato pa je potrebno, da imajo zastopnike, ki naj jim dajajo nasvete in glas, ki naj jih brani. **To zamorejo storiti le delavci izvoljeni od delavcev da zastopajo delavstvo.**

Trikrat zaporedoma je že organizirano delavstvo izvajalo zastopstvo delavstva, izvolivši v ta zavod lastne može.

Danes se boj ponovi.

V interesu delavstva predlagajo podpisani na vakantna mesta sledeče kandidate:

Predstojništvo:

I. Kategorija (zeleni volilni listek).

Član: **Mulon Fran**, težak v zadrugi za nakladanje blaga v prosti luki v Trstu.

Namest.: **Zollia Ivan**, uslužben pri Lloydju (Hangars) v Trstu.

II. Kategorija (modri volilni listek).

Član: **Paulich Štefan**, mehanik v Lloydovem arzenalu v Trstu.

Namest.: **Vittori Ivan**, kotlar v Lloydovem arzenalu v Trstu.

VI. Kategorija (rožnati volilni listek).

Član: **Fabbro Josip**, uslužben v papirnici Leykam-Josefsthal v Podgori pri Gorici.

Namest.: **Kmet Anton**, uslužbenec v Mlinu obnega konsumnega društva v Idriji (Kranjsko).

Slovenski delavci! Glasujte vsi samo za te naše sodruge. Ne pozabite nikdar, da samo razredno zavedni delavci poznajo trpljenje in potrebe delavstva in da samo ti morajo odkritosrečno zastopati delavske koristi.

Politični odbor jugoslovanske soc. dem. stranke v Trstu. Komisija strokovnih organizacij.

Opomba: Delavci vseh industrij in skladišč, ki so zavarovani v zavarovalnici proti nezgodam si izvolijo lastnega zaupnika, ki naj ima nalogo dvigniti volilne listke, **redno podpisane strani delodajalca** na ktere zapiše imena kandidatov; volilne listke ki morajo biti **podpisani tudi strani zaupnika**, se mora odposlati v zaprtem pismu volilni komisiji zavarovalnice proti nezgodam v Trst (Via Valdirivo št. 40 I. nad.).

Volitev se vrši **16. decembra 1908.** Volitev se zaključuje isti dan ob **4. uri popoldne.**

Ne samo izkoriščevalci ampak tudi sleparji.

(Dopis iz Mirna).

V predzadnjem „Delavskem Listu“ smo poročali, da odtegujejo nekateri mirenski podjetniki delavcem previsoke prispevke za bolniško blagajno in za zavarovanje zoper nezgode. Predno se lotimo to zadevo globlje razgrinjati, omenjamo javno tajnost, da je mirenska socialno-demokratska organizacija poslala predpretekli teden Josipu Pavletiču in Karolini Faganeli poziv, naj se držita od sobote 21. t. m. naprej, v njih razmerju do delavcev glede zavarovanja za slučaj bolezni in zoper nezgode, natančno tozadenskih zakonskih določil. Poziv je ostal brezuspešen; Pavletič kakor tudi K. Faganeli sta odtegnila pri izplačevanju mezde v soboto 21. t. m. kot prispevek za bolniško blagajno 40 vin. vsakemu delavcu. Še več. Gospod brat in gospa sestra sta povedala posredno socialistom, «da so se preneglili», ko so jima očitali, da je nepostavno da odtegujeta vsak teden delavcu 40 vin. mesto 24. Mari smo se tudi preneglili ako očitamo, da je proti zakonitim določbam, če naznani gospa Karolina delavca pri bolniški blagajni 6 in več tednov potem, ko je vstopil pri njej v delo in še par dni potem, ko je delavec obolel? Ves čas pa mu je gospa Karolina odtegovala tedenski bolniški prispevek 40 vin.?!

Poglejmo, kaj pravi zakon od 30. marca 1888. št. 33 dr. zak. v § 31: «Dolžnost je gozpodarjev oglašiti vsako zavarovanju podvrženo osebo, kedar stopi v delo ali gre iz dela, in sicer zadnji čas tretjega dne

potem ko začne delati, odnosno zadnji čas tretjega dne potem, ko mine delavno razmerje».

Važno je to določilo tudi za Pavletiča (in tudi za vse druge gospodarje, s katerimi se danes ne bomo bavili), naj preiščuje če se zлага z njim njegova navada, da odtegne delavcu po 40 vin. na teden za bol. blagajno tudi za 6 tednov nazaj, če je bil toliko časa doma; da pove delavcu, ki pride zopet v delo in se javi drugi ali tretji dan bolan, da mu ne more izdati listka, ker da ga je že «izbrisal». Nam se zdi, da je le edno pravo, obojno ne more biti.

Dalje pravi § 34 omenjenega zakona: «Od prispevkov, določenih v pravilih, kar jih prihaja na zavarovanju podvržene ude, opravlja iz svojega *dve tretjini* ud sam in *eno tretjino* gospodar, pri katerem ima zavarovana oseba delo. Razmerje dajanja prispevkov med udi in med gospodarji se more spremeniti le na korist udov».

Iz pravil «Podpornega delavskega društva v Mirnu, ki so sestavljene na podstavi zakona od 16. julija 1892. št. 202. dr. z. je razvidno iz točke 9 in 17, da pripade delavcu z dnino 2 K kot tedenski prispevek 36 vin., da more dobiti potem tedenske podpore 1 K 20 vin. na dan. Po gornji določbi pa mora plačati od 36 vin. gospodar 12 vin., tako da sme odtegniti delavcu od mezde na teden le 24 vin. in ne 40 vin.

Delodajalca Pavletič in K. Faganeli se izgovarjata, da morata plačevati visok prispevek zavarovalnici zoper nezgode in da bi bila upravičena odtegovati po 40 vin. (Tvrdba Jakilj v Rupji ne dela tako). — Ta prispevek je tako malenkosten, — kakor obrazložimo spodaj — da pride v veljavo nasproti obema zakonsko določilo iz leta 1888 30. marca § 68: «Gozpodarji, kateri zaračunajo večje iznose nego so po ustanovljenih pravilih dopuščeni, se kaznujejo v novcih do 400 K ali z zaporom do enega meseca». — Pa kaj pomagajo postave, ki se ne izvršujejo same od sebe! Zato se mora poskrbeti in to se zgodi.

Na kratko hočemo pojasniti tudi zavarovanje zoper nezgode. Zakon z dne 28. 12. 1887 št. 1 dr. zak. pravi v § 1. med drugim: «Vsi delavci v kamnolomih kakor tudi v napravah spadajočih k tem poslovršbam, zavarovani so proti posledicam nezgod. Tudi če se ne oziramo na določbe zakona z dne 26. julija 1894 št. 168 dr. zak. lahko zahtevamo, da morajo biti vsi delavci, zaposleni pri Pavletiču in in K. Faganeli v kamnolomu in pri žganju apna ter opeke zavarovani proti nezgodam; a niso. In zakaj ne? Ker je zakon za delavca pravičen, ker zahteva, da plača gospodar skoro cel prispevek za zavarovanje delavca. V tej določbi je nekako skrito načelo, da mora gospodar sam popraviti stroj, ki se mu je pokvaril, kar je čisto naravno. § 17. om. zak. se glasi: «Od potarifnih zavarovalnih prispevkov je obtožen zavarovavec z 10%, a podjetnik podvržen dolžnosti zavarovanja z 90%». — To se pravi, da je prispevek določen tarifarično po nevarnostnih razredih (od 5 do pet let) in da mora gospodar plačati od prispevnega goldinarja 90 kr, a delavec le 10 krajcarjev.

Vaši izgovori, da je to, kar si vdružiti nad 24 vin. za zavarovanje zoper nezgode, so jalovi; kajti v tem slučaju bi znašel tedenski prispevek 1 K 60 vin.; tedaj širikrat več kakor za bolniško blagajno! V tem slučaju bi bili še mirenski «potentoti» zadovoljni iz izplačano rento!

Tu moramo tudi upoštevati, da niso vsi delavci zavarovani in da vendar plačujejo vsi po 40 vin na teden. Koliko delavcev imate zavarovanih, g. Pavletič in gospa K. Faganeli?

Če upoštevamo vse dejanske razmere, kakor so gori izvede, pridemo do zaključka, da odtegujeta omenjena podjetnika leto za leto vsakemu delavcu teden za tednom 12—14 vin. preveč, kar znaša pri velikem številu delavcev tisočake. To bomo v kratkem s številkami dokazali. Med delavci samimi je začelo vreti in kakor slišimo, nameravajo nastopiti sodno pot in zahtevati povračilo. Imajo prav.

Tu omenjamo, da je nekdo poučeval socialiste, da delavci ne morejo zahtevati povračila protipostavno pridržanih prispevkov, češ, da delavec, ki ne ugovarja gozpodarju, ko mu odtegne preveč, v to privoli, ne more več izpodbijati. Če velja to kje drugje, tukaj ne velja. V točki 63 zak. z dne 30. marca 1888 stoji: «Ne gozpodarji ne bolniške blagajnice nimajo pravice na kvar zavarovancem uporabo določil tega zakona s pogodbami naprej izključevati ali omejevati. Pogodbena določila, ki nasprotujejo tej prepovedi nimajo pravne moči».

Navajali smo zakonska določila radi tega, da delavci sami spoznajo, kake dolžnosti in pravice imajo. Tu omenjamo še pravilo, ki je važno za delavce, ki so udje mirenskega podpornega društva. Društvo je v interesu delavcev, zato morajo delavci ta interes tudi čuvati po svojih odbornikih. — Pravilo se glasi: «društveni odbor obstoji iz predsednika, 6 odbornikov in 3 namestnikov. Ako le mogoče, izvoli se tretjina odbornikov in namestnikov izmed podpornih udov». Delodajalci so podporni udje. — Delavci, pazite, kake može volite v odbor. Može Vinko Ferletičeve vrste vas ne morejo zastopati, so sicer delavci, pa se vam odtujujejo,

Kar smo danes napisali, ne velja samo za Pavletiča in K. Faganeli, ampak tudi za druge manjše gospodarje. S prvima in z drugimi se bomo pečali z navajanjem števil, in napravimo temeljit obračun.

Domače stvari.

Sodrga

Je reke dr. O. Rybař so vsi naši socialistični slovenski delavci!

Sodrga je rekel dr. Rybař, da je vsa socialistična inteligenca.

Tega Vi pošteni slovenski delavci ne smete nikdar pozabiti. Priti mora kmalu čas, ko bo moral dr. O. Rybař to psovko požreti, kakor so ital. nacionalci požrli psovke «tepa» in «kanaglia» s katerimi so psovali ital. socialistične delavce. Dr. O. Rybař naj bo le gotov, da se mi ne pustimo radi žaliti. Kakor Jakliča bo treba tudi dr. Rybařa učiti «manire».

Dr. Otokar Ribař se je torej pripeljal iz Dunaja navlaš na nedeljski shod v Narodnem domu in sicer ne radi tega, da bi govoril proti socializmu, ampak da bi osebno napadal sodruga Tumo. Ne ene politične ideje ni izustil ne v prilog lastni stranki ne proti socialni demokraciji. Karakteristično je v nastopu in govoru dr. Rybařa, da se ne zaveda razlike osebnih in javnih zadev. Vsi dosedanji „osebni prijatelji“ dr. Tume, morajo vsled njegovega javnega političnega nastopa, postati sedaj po mnenju dr. Rybařa, „osebni njegovi sovražniki“. In celo „žal“ jim je tega. Dr. O. Rybař, ta fini diplomat in politik je tudi grozil z objavo zasebnih pism dr. Tume, ki jih je poslal njemu in drugim „prijateljem“ (?) In — strmite slovenski inteligenti in delavci slovenske narodnosti! — dr. Rybař se ni niti zavedal podlosti te grožnje. S celim nastopom je dr. Rybař potrdil očitane sodr. Tume v zadnji števec „Delav. Lista“, da voditeljem slovenskih meščanskih strank, manjka: „zdravega razuma, odkritosrčnosti in nesebičnosti“.

Poznamo sodr. dr. Tumo in vemo, da se Rybařeve grožnje ne plaši. Torej na dan z njegovimi pismi, lepo, kronologično z naslovi in vsem oprekom! Ta pisma bodo nov dokaz podlih značajev, morda tudi dokaz vse klavernosti meščanske politike; dokaz da se politiko med slovenskimi inteligenti sploh ne da voditi načelno in konsekventno.

Kje je svindlarija, bi rad vedel dr. Rybař. No. Cel Rybařev govor na nedeljskem shodu v Narodnem domu je najgrša švindlarija.

Korupcija je rekel dr. Rybař, da je v naši stranki, kljub temu da te korupcije ni mogel dokazati. Nam se zdi — seveda, da je nekoliko več korupcije pri narodnih strankah. V Istri n. pr. je prišlo do nesloge v slogi zaradi čisto osebnih ambicij in zaradi rodoljubne požrtvovalnosti. Dr. Zuccon očita preveč požrtvovalnosti Križu in narobe. Najprej je izdal dr. Zuccon poseben letak pod naslovom «Zašto?» v katerem je očital Križu različne lumparije. Križ seveda ni molčal in izdal je tudi svoj letak pod naslovom «Zato!» in tu je pa Križ očital Zucconu lumparije. Toliko Križ kolikor Zuccon sta pa narodna voditelja, pomislimo. Zuccon očita Laginji hinavščino in jezuitizem ker je tajno agitiral zoper kandidaturu Zuccona. Križu očita da je prišel v Pulj iz egoističnih namenov, da je spravil na boben vinarsko zadrugo ter da pošilja kot velik narodnjak svoje otroke v nemške šole. Križ pa, ta veliki narodnjak očita Zucconu in političnemu društvu v Istri da so tajno delali da ne bi bil izvoljen v deželni zbor in odbor. Laginja (ubogi Laginja) ta je hotel dobiti Zuccon mesto odbornika. Nadalje očita Zucconu da je pri lanskih volitvah dobil 3800 kron iz volilnega fonda a do danes da ni še

položil računov. Očita mu nadalje, da je dobil za žrtve Velikega Vrha 3326 K. Od teh je oddal žrtvam samo 988 K. Ostalih 2338 K se ne ve kam jih je Zuccon djal. (O tem je „D. L.“ že pisal.) O vsem tem pa pravi Križ, da noče Zuccon slišati ničesar. Pravi tudi da je dr. Zuccon kriv ako je v puljskem volilnem okraju Laginja propadel. Toliko za danes. Sedaj bi pa prosil dr. Rybařa da nam pove kje je korupcija. Menda pri vaših brateih dr. Rybař.

„Sočin“ lastnik g. Andrej Gabršček, deželni poslanec itd. itd. je kvitiral predbacivanje podlosti, ki mu jo je zalučal sodr. dr. Tuma v svojem «Odprtem pismu». S tem pečatom na čelu, bo vodil Gabršček svobodomiselnost-liberalno-napredno-ljudsko stranko na Goriškem neustrašeno naprej. V svesti si je, da je drzno čelo prava potrebna kvaliteta narodnega voditelja.

Narodni podjetnik Andr. Gabršček v Gorici se je žrtvoval. Niso ga mogle omečiti ne solze in prošnje, ne grožnje in pretnje. Spoznal je, da je za slovenstvo v Gorici mnogo boljše, če ga on ne skruni. In spoznanje je rodilo blago dejanje: žrtvoval se je. Seveda se je žrtvoval za mili slovenski narod! V narodnih krogih je bilo že takrat vse konsternirano, ko narodni podjetnik Andrej ni dopustil, da bi se mu izplačevale dijete za seje pri raznih denarnih zavodih n. pr. pri Trg.-obrtni zadrugi. Narodni krogi so omedlevali od presenečenja, ko jim je narodnjak Andrej poslal odpoved, da se izseli njegovo narodno podjetje iz prostorov v Trgovskem domu; kajti — tako je utemeljeval svojo odpoved — resnica je, da je lepo in prijetno imeti v sijajnih lokalih svojo botogo zastoj ali pa za razumno majhno najemnino, toda jaz tega ne maram; naj dobi to dobroto kakšen slovenski trgovec, na pr. bodoči specerist, ki ne bo narodni podjetnik. In Andrej se je preselil ter bo odslej plačeval za svojo trojezično prodajalno rajne visoko najemščino, nego da bi bil zastoj v Trgovskem domu! Skoro pomrli pa so goriški narodni krogi od veselja, ko so izvedeli, da se narodni podjetnik Andrej odpoveduje odprtemu in drugemu kreditu pri Trg.-obrtni zadrugi in pri Centralni posojilnici; kajti tako jim je pisal Andrej — čutim, da imam že dovolj narodnega kapitala nakopičenega v svojih verthajmericah, in po drugi strani ne maram, da bi vodstvu teh denarnih zavodov kdo očital lahkomitelno poslovanje, ker mi dajeta po 70.000 odtisno 60.000 kredita. V javnosti so se bile namreč tisti čas razširile čudne vesti, da je ves ta kredit oprt le na dejstvo, da ima narodni podjetnik Andrej nekaj svinčenih črk v tiskarni in nekaj papirja v prodajalni in da milo ni posebno prida; sicer pa da je vse le komisijska zaloga. — Mi kot objektivni ljudje vse to resnici na ljubo konstatiramo in priznavamo, da Andrej Gabršček ni mogel lepše pokazati svojega rodoljubnega srca, nego z opisano trojno odpovedjo. Nam se to zdi tako velik slovenski čin, da v svojo sramoto izjavljamo, da ga od Gabrščka nismo pričakovali. Ker pa ga je mož storil, mu svetujemo, da se naj sedaj ne imenuje več narodni podjetnik, ampak *narodni oče*. Zasluži!

Kranjski sodrugi kandidirajo pri prihodnjih nadomestnih volitvah v deželni zbor kranjski, ki bodo t. m. sledeče sodr.: Za mesto Ljubljana: **Etbil Kristan**, pisatelj v Ljubljani. V ljubljanski okolici: **Josip Petrič**, strojevodja v Ljubljani. V okraju Radovljica, Kranjska gora, Tržič: **Fran Bartl**, upravitelj, načelnik okrajne bolniške blagajne v Ljubljani. V okraju Kranj, Škofja Loka: **Josip Petrič**, strojevodja v Ljubljani. V okraju Vrhnika, Logotec, Idrija, Cerknica: **Ivan Straus**, poslovodja in obč svetovalec v Idriji. V okraju Postojna, Senožeče, Ilirska Bistrica, Vipava, Lož: **Josip Novak**, železničar v Spodnji Šiški. V okraju Litija, Višnja gora, Radeče: **Mihael Čobal**, vodja konsumnega društva v Zagorju. V okraju Kočevje, Ribnica, Vel. Lašče, Žužemberk: **Fran Bartl**, upravitelj, načelnik okrajne bolniške blagajne v Ljubljani. V okraju Metlika, Rudolfovo, Črnomelj: **Fran Schiffer**, skladišni mojster v Rudolfovom. V okraju Krško, Kostanjevica, Mokronog, Trebnje: **Etbil Kristan**, pisatelj v Ljubljani. V okraju Kamnik-Brdo: **Etbil Kristan**, pisatelj v Ljubljani.

Vencel Klofač hišni posestnik. Glasilo čeških sodrugov «Pravo Lidu» je objavilo te dni jako pikantno notico. Dne 7. nov. t. l. sta gospoda Klofač in upravnik njegovega lista „Česke Slovo“ neki Ružička, kupila v Pragi hišo «pri zlati goski» za 820 tisoč kron. Hišo so takoj uknjižili

na ime Klofača in Ružičke. Na hiši je sicer 567 tisoč K. dolga. Ostalih 253 tisoč sta se pa kupca obvezala izplačati do 7. decembra t. l. Povedati moramo, da hiša ni last kake strankine institucije ampak čisto privatna last Klofača in Ružičke, ki smeta kot gospodarja hišo prodati kadar se jima zljubi. «Pravo Lidu» pravi, da je znano da je narodna socialna stranka v hudih denarnih stiskah in se iz tega lahko sklepa, da ta stranka ne bi morala v tako kratkem času spraviti skupaj 1/4 milijona popolnoma pravično je tedaj ako smo radovedni kje neki bosta Klofač in Ružička dobila 253.000 K. do 7. dec.? Morda iz Srbskega kjer je bil zadnjič. Morda pa tudi od nemških kapitalistov, da bi potem ob slučaju stavk — kakor vedno — pošiljal češke delavce krumiriti. — Morda.

Iz pisarne slovenskega gledališča v Trstu. V nedeljo 6. t. m. zvečer se uprizorile dve enodejanki in sicer hrvaška drama «Povratek», ki jo je spisal znani pisatelj S. Tučić in se godi v slavonskem selu na božični večer. — Druga enodejanka je «Bogata edinka», veseloigra, ki jo je poljski spisal grof Fredro in spada v stalen repertuar drugih gledališč. — V torek dne 8. t. m. na praznik pa se prvič ponovi znamenita španska selska drama v treh dejanjih «V nižavi», ki je pri premjeri doseglo tudi na našem odru izreden umetniški učinek. Radi skrajno neugodnega vremena je prišlo prvič občinstvo v pičlem številu, upati je, da se nova prilika o boljših vremenskih razmerah izdatno porabi. NB. Pričetek obakrat že ob 7ih, da bodo tudi oddaljenejši in okoličanski Slovenci imeli priložnost priti v naše gledališče!

Silvestrov večer priredi krajna organizacija jugoslovanske soc. dem. stranke v Trstu. Sodruge opozarjamo že sedaj na to bratsko zabavo. Kraj in program priobčimo v prih. števec.

Cenjene dopisnike prosimo nekoliko potrpljenja. Počasi pridejo pač vsi na Posebno goriški in tržaški dopisniki naj počakajo do prih. št.

GLEDALIŠČE

Gostovanje ljubljanske drame nam je oskrbela v Gorici Narodna prosveta za nedeljo in pondeljek. Za Gorico in goriško slovenstvo jako pomenljiv dogodek! Predstavljeni sta se igri *Maškarada* in *Nioba*. Prva je nemški igrokaz, druga je angleška burka. Ni nam do tega, da pišemo podrobno strokovnjaško oceno o igri in predstavi, ampak sodeč po občinstvu in po svojem vtisku lahko povemo na ves glas, da je *Maškarada* uspela prav slabo. Dialogi so dolgočasni, dejanje se ne gane z mesta in se proti koncu razvije naravnost bedasto. Izkratka vjemina je pod kritikom! Igralci so storili, kar jim je bilo v taki igri mogoče storiti; povspeti pa se niso mogli nad višino diletskih predstav. Naj se nam ne očita zlovoljnosti! Poznamo naše igralce že več let; videli smo jih kreirati naravnost lepe stvari. Ni dvoma, da bi se bili tudi v Gorici odlikovali, če bi jim bilo ravnateljstvo dalo pametnejšo igro za gostovanje! Lahko je vsak spoznal tudi na občinstvu, da mu igra ni šla niti za nohte, kaj šele do srca. In naglasiti moramo, da je naravnost grdo tako voditi za nos občinstvo, kakor si je dovolilo gledališko ravnateljstvo z *Maškarado*. Društvo Narodna prosveta je hotelo občinstvu dati v izrednem dogodku izrednega užitka; ravnateljstvo mu je uničilo plemenito namero. Zakaj podcenjevati občinstvo? — Čisto drugače je bilo pri Niobi. Tu se je občinstvo animiralo, da je bilo veselje tudi igralcem, dočim jim je *Maškarada* morala biti morija. Pogrešali smo sicer mestoma tudi pri drugi predstavi uglajenosti in zaokroženosti. Ali tega ne moremo prehudo v zlo šteti igralcem; kajti v naših razmerah pač ni lahko mogoče gojiti dramske umetnosti, ker se je skoro vsak teden treba naučiti nove igre, tako da niti časa ni za študiranje vlog ampak, ga je le za memoriranje. Smo pač narod, ki se šele razvija. Polagoma se dvignemo i na tem polji. — Posameznih igralcev ne ocenjujemo; omenjamo le, da jih je pri Niobi občinstvo pristrčno odlikovalo in da je gospa Borštnikova bila počaščena z dvema krasnima šopkoma. — Z ozirom na lepi financialni uspeh gostovanja izražamo željo, naj Narodna prosveta v tej sezoni poskusi še enkrat z gostovanjem ljubljanskega gledališča. Ne bo žal njemu niti nam!

DOPISI.

GORIŠKO.

Sovodnje. Naša krajna politična organizacija je priredila v nedeljo 29. novembra ob 3. uri popoldne, v prostorih Josipa Kodernaca, javen shod, na katerem je predaval sodrug dr. Henrik Tuma o razmerju kmečkega in fabričnega delavca in o socializmu. Izvajal je takole:

Vse, kar človek pridobiva za svoje življenje in za svojo izobrazbo, je plod dela. Človeške potrebe so: životne in duševne. Životne potrebe so: hrana, obleka in stanovanje, duševne pa: stremljenje po lepšem, boljšem in resničnem, t. j. stremljenje po veči, umetnosti in družabnem življenju. Prvim in drugim zadošča človek le z delom rok. Kolikor sežemo nazaj v zgodovino, si je človek preskrboval hrano, obleko in stanovanje z delom rok, najprej združen v plemenih, t. j. v skupini ljudi, ki se še zavedajo skupnih starišev in skupne krvi, ki skupno delajo in plodove zemlje skupno uporabljajo. V plemenu se je opravljalo ročno delo vse vprek, tako da je poljedelec sejal, oral pa tudi izdeloval potrebno orodje tkal tkanino in sam postavljav svoje koč. Stremljenje po višem pa je človeka učilo opazovati sile prirode in jih porabljal zase, tako da je iz zemlje pridobival več blaga. In kakor je pridobival več blaga, se je množilo plemo, se je z razmnožitvijo jelo deliti tudi delo. Ločilo se je poljedelstvo od ročnega dela in je pridobival poljedelec predvsem hrano, roko-delec je pa skrbel za obleko in stanovanje. Kakor se je pa z delitvijo dela mnogo bolj pomnoževalo plodove, je nastal poleg poljedelca in rokodelca tretji stan razumnikov t. j. stan duhovnikov, zdravnikov sodnikov itd. Človek je izpoznal, da mora od svojega dela žrtvovati nekoliko blaga, da vzdržuje ljudi, ki raziskujejo sile prirode in svoje znanje uporabljajo v korist napredka dela. Tako so nastali trije stanovi, ki še danes pokrivajo vse človeške potrebe, t. j. delavec na zemlji, ki pridobiva hrano, delavec, ki se je pozneje združil okoli strojev v fabriki, ki daje obleko in stanovanje, in stan razumnika, ki skrbi za napredek vede, za družabni red, za umetnost, za človeško zdravje in enako. To so toraj trije potrebni vsečloveški stanovi. Kakor se je delo razvijalo, pa je rastlo bogastvo, in oni, ki so imeli moč in ki so bili razumnejši, so jeli izkoriščati bogastvo in moč razuma, tako da se je končno razvil stan gospodov po eni strani, t. j. imetnikov kapitalov in razumnikov, po drugi strani pa delajoče človeštvo, t. j. kmečki delavec in fabrični delavec. Zaradi tega imamo danes na eni strani kmečkega in fabričnega delavca, ki se borita proti zlorabi bogastva in vede.

Najprej se je jel zavedati svojega bednega položaja fabrični delavec, ki je bil združen v velikih mestih v fabrikah in je imel komaj za vsakdanje življenje. Jel se je organizirati in družiti, in delavski stan, združen z malim številom razumnikov, ki so se čutili kot delavci razuma, je povzročil preobrat v življenju evropskih držav ter priboril svobodo državljanom, da sami po svojih zastopnikih v državnih zborih dajajo zakone. Za delavski stan je priboril splošno volilno pravico, zavarovanje za slučaj bolezni, nezgode in onemoglosti. Ta vspeh organiziranega fabričnega delavca kaže pot v bodočnost, da *morajo* končno zmagati oni sloji, ki pokrivajo z delom človeške potrebe. In končna zmaga pride gotovo, ko se zave tudi delavec na zemlji, da ima s fabričnim delavcem ene interese in enega sovražnika. Izkoriščanje dela in skupnega sovražnika kažeta najbolj sledeča primera: Po računu francoskega učenjaka Reclus proizvajajo danes delavce izobraženih držav toliko, da pride na vsakega človeka nekaj čez 10 q hrane na leto, dočim je dejanska potreba le 4 q. Torej tri petine vse pridelane hrane se poizgubi, za pokrivanje človeških životnih potreb pa ostajata dve petini. Malo število kapitalistov in razumnikov nabira toraj ogromne količine blaga, ter porablja za razkošje in razsipavanje. Drugi primer nam daje nemška statistika. Na Nemškem je 80% kmečkega in fabričnega delavca, in 15% srednjega obrtnika, ki na leto proizvajajo 25 milijard mark dela. In na 95% delujočih pride le 18 milijard, ali 76% dočim na 5% kapitalistov in razumnikov pride 7 milijard ali 14%, to se pravi na gospoda pride 6krat toliko kakor na delavca.

Stremljenje delavstva in socializma ne gre za tem, da bi se proizvajanje blaga omejilo, torej boj ne gre proti veliki industriji in veliki trgovini, marveč gre le

proti izkoriščanju bogastva, proti temu, da se bogastvo združuje le v rokah malega števila oseb ter da se blago odteguje delavcem ter družji v rokah nekaterih. Sedanja država po svojih zakonih podpira to izkoriščanje kapitala in razumništva. Kakor zgoranja statistika kaže zloraba bogastva, tako tudi razumniki obračajo komaj 20% svojega dela dejansko v prosep delajočih slojev, ter se tudi pridobitki vede in moč zakonov porablja le za vzdrževanje krivic, da malo število vlada nad delajočimi.

Kmečki delavci se dosedaj ni zavedal pomena organizacije, ker dela ločeno po zemlji in ker ima v lastni zemlji zagotovljene vsaj prve življenjske potrebe. Zaradi tega se kmet tudi ne zaveda pomena izobrazbe in to ga še bolj spravlja v odvisnost razumništva, posebno duhovstva. — Vzglede organizacije in uspehov delavstva se začnejo tudi kmeta vzbujati, čita in premišlja in se družji. Njegovo zaostalost izkoriščala je dosedaj klerikalna stranka. Ker obe stranki vidita, da imata zaslombo le v kmečkem posestniku, ga skušate pridobiti, da potom njega ohranijo v politiki in v državnem zboru svojo moč in še dalje izkoriščajo plodove delavca. Tudi novo nastopajoča agrarna stranka ni nič drugega nego ali že skrita klerikalna ali liberalna stranka, ki si je izbrala le drugo ime, da slepi prebivalstvo, češ, da je tudi kmečka stranka. Kakor hitro pa se kmečko prebivalstvo loti čitanja, združevanja in zborovanja, se mu morajo odpreti oči, da tudi kmet ni nič drugega nego delavec, le da svojo mezdno ob ugodni letini prejme jeseni, da pa se enako izkorišča kakor fabrični delavec in da je tudi kmečkemu posestniku enak izhod in njegove bede in da tudi on stavi za svoj cilj, da se odpravi dosedanja krivični družabni red, in da je za kmečkega delavca, kakor za fabričnega delavca edino, da se družji v socialnodemokratični stranki, t. j. v stranki, ki zahteva vlado za 80% delajočega človeštva. Z združeno organizacijo kmeta in delavca se doseže prava človeška družba, družba pravice in enakosti, t. j. delavec na zemlji in delavec v fabriki proizvajata plodove, ki so potrebni za živотно življenje človeštva, stan razumnikov potom vede in znanja pospešuje pa proizvajanje in pravično razdeljevanje plodov. Delavec vzdržuje razumnika zato, da se čuti sodelavca in ne njega gospodarja.

Divača. Krajna organizacija v Divači priredi v nedeljo 6. decembra 1908 ob 2. popoldne v prostorih Ant. Obersnela „pri postaji“ javen shod s predavanjem sodruha dr. H. Tuma: „Cilji socialnodemokratične stranke“. Po javnem shodu sledi shod zaupnikov.

Delavsko gibanje.

Čevljarski delavci so vabljeni na shod ki bode dne 6. decembra t. l. ob 3. uri popoldne v Delavskem domu. Pridite vsi,

Izdajatelj in odgovorni urednik VINKO KERMOLJ.
Tiska. TISKARNA MODERNA M. Susmel & Comp.
ulica della Zonta 8.

Vpiše se

Delavske konsumne zadruge

lahko vsak dan
v združnem uradu ulica
Boschetto 5, I. nad.,
ali pa v združnih skladiščih ul. Belvedere št. 34,
ul. dell'Istria št. 10, ul. del
Salice št. 4 in ul. Acquedotto št. 67.

Zahtevajte po vseh
kavarnah in gostilnah **Delavski List**

UMETNI
FOTOGRAFIČNI ATELJE
pri sv. Jakobu
ulica Rivo št. 42 (pritličje)
TRST.

Izvršuje vsako fotografično delo kakor tudi razglede posnetke, notranjost lokalov, porcelanaste, plošče za spomenika, itd. itd.

POSEBNOST
POVEČANJE VSAKATERE FOTOGRAFIJE.

Radl udobnosti P. N. naročnikov sprejema naročbe in jih izvršuje na doma ali zunaj mesta.

Skladišče

ameriških mrežic in aparatov
za električno in plinovo luč

E. WÖFLER - TRST

ulica delle Acque št. 20.

Pozor! V novem skladišču
vina in likerjev

FONDA

ul. Madonnina št. 11, se prodaja različna vina prve vrste in po najnižjih cenah.

Refosk nov . . . po 56 vin. liter
Istrsko novo . . . po 48 vin. liter
Istrsko staro po 48 in 56 vin. liter

Razen tega ima na razpolago še veliko zbirko belih namiznih in dezertnih vin, likerjev, i. t. d.

Pošilja franko na dom.
Vzorci no okus brezplačno.

2000 kron se da onemu, ki bi našel da je moje vino ponarejeno.

Skladišče vina in likerjev FONDA
TRST, ul. Madonnina št. 11.

Dolžnost vsakega sodruha je, biti naročen tudi na glavno glasilo jugoslov. soc. demokratične stranke

„Rdeči Prapor“

Slovenci in Čehi v Trstu in na Primorskem.

Pozor!

Potrebujete srajce, spodnje hlače otroške obleke, obleke za gospice in gospe in razne druge domače obleke?

Pišite na podpisano trdko rokodelnega tkanega platnena in volnena blaga

78 ct. široko 25 m. stane 10 kron
» » 50 » » 20 » franko!

Trpežno Pozor! Raznobarvno!
Zahtevajte vzorce!

Marie Černá,
Ručni tkalcovna, Nový Hrádek
u Nov. Města n. M., Čechy.

Gostilna „Alla Lealtà“
ANTON SAITZ
ulica delle Acque

Vina najfinejša, domača kuhinja
Družinske zabave.

Čitajte „Delavski List“.

PEKARNA IN SLADČIČARNA
Dominik Milanič
TRST, ul. della Guardia št. 24.

Kruh vedno svež I. vrste konfekcioniran večkrat na dan - potom lastnega higijeničnega sistema.

VELIKA ZALOGA
Likerjev v steklenicah.

13 kron samo stane popolna moška obleka edino v zalogi zgotovljenega blaga

V. DOBAUSCHEK — TRST, ul. Giosuè Carducci št. 11.

PO ZELO NIZKIH CENAH se dobi tudi raznobarvne in črne moške in deške obleke kakor tudi kostume za otroke. Dobi se tudi svršnike, kratke zimske jope, jopiče in hlače. Plave obleke za kovače in mehanikarje. Klobuke in kape, perilo in ovratnice, sploh vsakojaka moška oblačila.

Izgotavlja se obleke po naročilu. Govori se slovenski.

FRATELLI PAGANI

TRST. Ulica Acquedotto št. 6.

Velika zbirka igrač, okraskov, parfumarij, mila, ovratnikov, zapestnikov, kravat, i. t. d.

KAVARNA UNIONE = TRST =

Ulica Caserma
= in ulica =
Torre Bianca.

Napitnina je odpravljena.

Velika zbirka političnih in leposlovnih revij in časnikov v vseh jezikih.

Kmečka delavska gospodarska zadruga

v Dobravljah na Goriškem

Registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Pred kratkim ustanovljena

Na razpolago ima 10.000 hl. vina (mošta) združenih kmetov iz najboljših vinogradnih krajev, kakor: Brje, Skrilje, Dobravlje, Kamnje in drugih bližnjih vasi.

LASTNE KLETI

Priporoča se cenjenim konsumentom, zadrugam, trgovcem in gostilničarjem po Goriškem, Kranjskem Koroškem v Trstu in drugod.

Postrežba točna in prava. Cene zmerne.

ZADRUŽNO VODSTVO.

KAROL GERBEC
BRIVEC v ulici delle Acque št. 17.

Enotni mesečni tarif. Šterilna svetilka Long.
Zbirka parfumarij in mila.